
David Jan Novotný: Židovské město

David Jan Novotný: Židovské město

2. 9. 2010, Autor/ři: Ondřej Horák

David Jan Novotný včera získal Literární cenu Knižního klubu. Jeho román přináší příběh z Prahy během povodní v roce 2002.

Mám takový zvrácený sen, že bych jednou nějakému průvodci vyrval z ruky ten deštník, za kterým lidé jdou jako za zvukem krysařovy píšťaly, odvedl celý zájezd do Troje ke slepým ramenům Vltavy a tam ho zanechal, říká spisovatel David Jan Novotný o davech turistů, kteří se denně hemží pražským Židovským městem.

Právě do tohoto "města ve městě" umístil David Jan Novotný (1947) svůj román Sidra Noach, který zachycuje židovskou komunitu během ničivých povodní v roce 2002. Román byl včera vyhlášen vítězem 15. ročníku Literární ceny Knižního klubu a autor získal odměnu sto tisíc korun.

HN: Váš román se odehrává během povodní v roce 2002. Jak dlouho jste jej tedy psal?

S přestávkami pět a půl roku. Ona to původně měla být novela, jenže ve chvíli, kdy dáte dohromady deset chlapů, kteří se tam sejdou, tak zjistíte, že to nemůžete napsat jako fastfoodovou story, protože každý z nich má nějaký osud, a čím jsou starší, tím je ten osud košatější. Takže mi to začalo kypět.

Mezitím jsem ale psal ještě nějaké jiné věci, pak navíc přišly povodně v roce 2006 a já jsem si kladl otázku, jestli vůbec má cenu o povodních psát. Teď je opět doba, aby si člověk tuto otázku položil...

HN: Když člověk stráví nad románem pět a půl roku, tak k tomu asi musí už mít nějaký osobní důvod. Jak moc je příběh románu Sidra Noach autobiografický?

Ten proces psaní románu vyvolal v mém mozku určité asociace, a tedy vzpomínky. Na druhou stranu ale taktéž historická fakta, protože reálné dějiny nelze v tomto případě pominout. Nacisti tady byli, bolševici tady byli, Sověti v roce 1968 přijeli... Je to tedy určitá mozaika, kde se autobiografické střípky a fakta prolínají s fabulací. Jsou tam vymyšlené postavy, ale i Karol Sidon či Arnošt Goldflam, dokonce se tam objeví postava z mé jiné knihy.

HN: Ve vašem románu hraje ale svou roli také biblický příběh o Noemovi.

Jistě, tomu se nemůžete vyhnout, protože Noe či Noach je synonymem potopy. Nicméně Noe byl velmi rozporuplná postava. Jedna věc je, co zachránil, a druhá věc pak lidé, které tehdy nechal na břehu. To byli ti, kteří se mu předtím posmívali, že staví loď. Ovšem jemu potom zas ty obrazy lidí stojících na břehu a marně se snažících dostat na jeho archu musely velmi hryzat svědomí.

HN: A co nám Noemův příběh říká o současných povodních?

Člověka to nutí přemýšlet... A pak vidí, že planeta se z těchto událostí vždycky nějak otřeše, jediný, kdo to nemusí přežít, je člověk. Možná, že jednou vymřeme jako dinosauři, Země se z toho zvetí a vytvoří se nějaký nový druh blba obecného.

HN: Takže vnímáte povodně a další přírodní katastrofy jako morální políček pyšnému člověku?

To ne, hlavně jde o schopnost, respektive absenci schopnosti číst přírodní znamení. Lidé dřív vnímali, kudy táhne ptactvo, kudy teče říční proud, dnes už se na to téměř nedívají, ale i když se nakrásně dívají, tak to pak neumí přečíst.

HN: V románu Sidra Noach píšete o pražském Židovském městě. Je to stále autonomní svět?

Je to pořád svět sám pro sebe, vesnice, kde se skoro všichni známe navzdory tomu, že se tam pohybují mračna turistů. Já jsem se tam přistěhoval před devětapadesáti lety a naše ulice Bílkova byla tehdy ještě z jedné strany Praha I - Staré město a z druhé strany Praha V - Josefov.

HN: A může někdo, kdo Prahu nezná, váš román brát jako věrný obraz zdejší židovské komunity?

Je to obraz literární, všichni členové Židovské obce v takzvané Páté čtvrti nebydlí. Ještě před asanací židovského ghetta se někteří bohatší lidé odstěhovali na Vinohrady, navíc šoa jich přežilo minimum. Nicméně ta komunita žije pohromadě, každý pátek večer se seje v synagogách. Já tedy ráno chodím do Jeruzalémské synagogy, protože to mám dál...

HN: Protože to máte dál? Tím ukazujete, že jste udělal pro návštěvu synagogy víc?

Jsou dva výklady. Podle jednoho se má chodit do té, co je nejbližší, podle druhého zas do té nejuvzdálenější, aby člověk prokázal svou vůli.

HN: Zmínil jste asanaci židovského ghetta na konci devatenáctého století. Šlo to tehdy řešit jinak?

Byl by to jistě architektonický unikát, na takové malé ploše zůstalo šest synagog, tři kostely, ještě navíc židovský hřbitov. Je to diskutabilní. Někdo říká, že to bylo hygienicky neúnosné, dnes víme, že to jde řešit rekonstrukcemi.

Hypotetickou otázku, zda se to mělo stát, či nikoliv, nemá cenu řešit, někdo říká, že to bylo dobře, někdo zas, že ne. Já bych spíš asanoval Hotel Intercontinental, ten bych zboural hned. Kvůli téhle hrůze brutální architektury se musela odstěhovat řada mých spolužáků, protože tehdy zbourali asi deset domů.

HN: Která kniha umístěná do tohoto prostoru patří k vašim oblíbeným?

Asi Pátá čtvrť Viktora Fischla, kterou lze vnímat jako jakousi odpověď Gustavu Meyrinkovi. Jinak ale moc literatury z tohoto prostoru není - na rozdíl od výtvarných děl a fotografií. I proto jsem ostatně svůj román začal psát, cítil jsem vůči tomuto městu ve městě určitý dluh.

HN: Když mluvíme o pražské židovské čtvrti a o literatuře, nemůžu se nezeptat i na to, jak vnímáte kafkaevský mýtus?

Pro turistický byznys je jistě blahodárný, ale jinak nemálo podivný. Franz Kafka ve svých dílech vytvořil svět, který neexistuje. Přitom všichni mluví o Kafkaově mystické Praze. Navíc jeho texty lze číst beze všeho, ovšem kdo zná Kabalu, tak Franze Kafku jistě dokáže chápat daleko lépe, protože judaismus a židovská mystika u něj hraje podstatnou roli.

HN: Bez toho tedy nelze literárním textům Franze Kafky dostatečně porozumět?

Hromada lidí Franze Kafku čte a nechce přiznat, že tomu nerozumí, a pak jsou lidi, kteří jsou dostatečně vzdělaní na to, aby jeho texty vnímali hlouběji. Rehoř Samsa z Proměny je úžasným příkladem příběhu o metamorfóze - když se promění v brouka, tak to je poslední fáze stěhování duší. Pak ho zašlápou a řeknou služce, ať "to" vyhodí. V té chvíli je jeho duše osvobozena.

Zabití Josefa K. také není tragédie, neboť jeho duše je vysvobozena z našeho bídného světa... Jde tedy o to, kolik dveří jste při četbě Kafkaových textů schopni otevřít.

HN: Česká společnost se často prezentuje jako ta, která nikdy nebyla a ani není výrazně antisemitská. Jak to vidíte vy? Byla antisemitská a antisemitská také je. Ne nějak moc, ale je. Není to tak dávno, co náckové s fakulemi chtěli procházet Maiselovou ulicí, stále se najdou lidé, kteří citují Protokoly sionských mudrců... Takže to tady pořád je a bude. Je to ale vlastně antisemitismus latentní, protože plno nácků Židy nikdy nevidělo nebo je nepozná - nemá s nimi tedy negativní zkušenost, přesto se proti nim vymezují.

HN: Je špatně, když člověk nerozlišuje mezi Židy a Nežidy?

To samozřejmě není špatně, mizery najdete v každé společnosti, jen jsem tím chtěl ukázat, že náckové stíhají slepými náboji... Státní antisemitismus a antisionismus tady totiž byl pěstován už od padesátých let, když Sověti zjistili, že Izrael nebude komunistickou zemí, protože kibucy jsou něco odlišného.

Zapomíná se spousta věcí, třeba to, že tehdy měl na Blízkém východě vzniknout stát židovský a rovněž arabský, ovšem Palestinci to odmítli. Problém mezi Židy a Palestinci také nevznikl až v roce 1949.

HN: Jakou podle vás hraje při vnímání Židů roli to, že jsou Bohem "vyvolený národ"?

Kdo je nejmladší sourozenec, ten asi dobře ví, o co jde, protože většinou bývá mazánkem, a ostatní mu dělají nejružnější naschvály. Všichni vám to dávají sežrat. Vyvolenost je tedy především velkou zkouškou. A pak sedíte se sourozenci, všichni už jste v důchodu, ale oni vám pořád vyčítají, že vás maminka měla nejraději. Co s tím můžete dělat? Říct mamince, že o její přízeň nestojíte?

HN: Víím, že vaše rodinné náboženské základy byly původně jiné. Jak jste se k judaismu dostal?

Můj dědeček byl profesorem teologie, já jsem se narodil a byl vychován v evangelické rodině. Ale po čtyřicítce jsem se s křesťanstvím, s evangeliem, už nějak nemohl srovnat. Protože jsem věřící člověk, tak jsem hledal východisko - opustil jsem Nový zákon a vrátil se k Tóře. Nicméně abych mohl konvertovat, musel bych se zbavit své katolické ženy, což já bych nikdy neudělal. Jsem tedy, jak se psávalo, člověk "možjišského vyznání", takže formálně Žid nejsem.

HN: Vy jste měl i předtím až příliš pestrý život... Vaše rodina byla šikanována komunisty a zamlada jste také vystřídal řadu povolání.

V padesátých letech dědečka vyhodili z fakulty, protože nechtěl smířovat Boha s Marxem - to dost dobře nejde. Strýce zavřeli, tetu zavřeli... Před válkou jsem byl pasákem krav, kočím, závozníkem, dělal jsem krátce i sekretáře Jiřímu Suchému.

HN: A pak přišel rok 1968.

V osmašedesátém celá má rodina emigrovala, protože socialismus s lidskou tváří, tomu jsme tedy nevěřili - zkuste si před to ještě předsunout slovo "nacionální" a uvidíte, jaký to byl nesmysl.

Jen já, který příbuzné pomáhal vypravovat, jsem to nakonec do exilu nestihl. Pak už jsem neměl pas, a tak jsem místo do svobodné Evropy zamířil do československé armády. Po válce jsem se ale prosmýkl na FAMU, těsně předtím, než ministr vydal vyhlášku, že děti lidí vyloučených ze strany nebo emigrantů nesmějí být přijati.

HN: Jaká byla na FAMU tehdy atmosféra?

Hlavní problém byl, že i když jsme tam strávili pět let, tak jsme se vzdělávali pouze první tři roky, protože ty další nás vedl Ludvík Toman, což byl komunistický kádr na kvadrát, jehož inteligence byla větší než malá. On byl tehdy ústřední dramaturg na Barrandově.

A jak jsme mluvili o těch vyvolených, tenhle člověk, když jsem pak na Barrandov nastupoval, o mně prohlásil, že jsem jeho nejnadanější žák... To bylo jako polibek smrti. Tehdy tam bylo možné buď psát věci angažované a dělat kariéru, nebo psát věci apolitické. To jsem se snažil dělat já.

HN: Často se operuje s termínem "židovský humor". Jak byste ho charakterizoval?

To nevím, je to asi spíš v náhledu na svět, protože my opravdu posledních sedmdesát let každý den vstáváme a děkujeme Bohu, že jsme se dožili rána... Protože dožít se druhého dne není samozřejmost... Člověk musí brát život s jistým nadhledem, v tom to asi vězí.

Tedy zrovna ale žiju představou, že až budu kamarádovi posílat dopis, koupím jednu známku s Václavem Klausem a druhou s Myšpulínem a pošťácké razítko je nerozlučně spojí.

Česká společnost antisemitská byla a antisemitská také je. Ne nějak moc, ale je. Není to tak dávno, co náckové s fakulemi chtěli procházet Maiselovou ulicí.
David Jan Novotný, spisovatel

SIDRA NOACH

Tak se jmenuje rozsáhlý román Davida Jana Novotného, který se stal vítězem 15. ročníku Literární ceny Knižního klubu. Kromě vydání románu toto ocenění přináší autorovi románu také finanční odměnu, která byla od tohoto ročníku zvýšena na sto tisíc korun.